

PENNINGÄRENDEN FÖR BARN OCH UNGA

EN HANDBOK FÖR FÖRÄLDRAR

 Sparbanken

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

MAARIT LASSANDER – FAMILJENS EKONOMISKA KOMPETENS:	
BARN OCH UNGAS EKONOMISKA FÄRDIGHETER	4
Föräldrarnas roll vid förmedling av finansiell kompetens	4
Hur man kan tala om ekonomiska svårigheter i familjen	4
Pengar är ett intressant samtalsämne	5
BARN LÄR SIG REDAN FRÅN UNG ÅLDER GRUNDLÄGGANDE	
FÄRDIGHETER SOM SENARE BLIR EKONOMISKA FÄRDIGHETER	6
Vad motiverar barn att lära sig?	7
Hjälp barnet att lära sig värdet av pengar och öva på ekonomihantering	7
HUR TILLÄGNAR SIG BARN I OLIKA ÅLDRAR EKONOMIKUNSKAPER?	8
4–7 år	8
8–10 år	8
11–14 år	9
15–18 år	11
SPARBANKEN – ATT HANTERA MINDERÅRIGAS ÄRENDEN PÅ BANKEN	12
BARN OCH UNGAS DAGLIGA ÄRENDEN	12
Kontoöppning	12
Betalkort och nätbanks av tal	12
Bankkoder	13
ATT SPARA OCH PLACERA FÖR BARN	15
Fondsparande	15
Aktiesparande	15
Sparförsäkring	15
Donation	15
SJÄLVSTÄNDIGA UNGAS PENNINGÄRENDEN	16
En tonåring kan spara själv	16
BSP-konto	16
Studielån	16
Budget	17

Färdigheter att hantera sin egen ekonomi är viktigt för alla och det är bra att lära sig dem redan som ung tillsammans med en vuxen.

Vi på banken har märkt att hanteringen av minderårigas penningärenden är förknippad med många olika frågor. För att underlätta din vardag har vi sammanställt mycket nyttig information i den här handboken om barns och ungas penningärenden.

I handbokens första del kan du läsa psykolog Maarit Lassanders tips om hur man pratar om ekonomi och hur man tränar färdigheterna tillsammans med barnet. I handboken hittar du också övningar som passar för barn och unga i olika åldrar. Den andra delen av handboken ger dig tydliga anvisningar om praktiska bankärenden. Detta gör det möjligt för dig att hantera ärenden för minderåriga enkelt och flexibelt utan stress.

Plocka den information från handboken som passar din livssituation och kom ihåg att återvända till handboken när barnet växer upp. Observera att vissa delar av handboken kan ändras till exempel till följd av beskattning eller lagförändringar, så kom alltid ihåg att kontrollera den senaste informationen.

Vi önskar läsaren en ekonomiskt välmående framtid och en givande lässtund med handboken.

Sparbanken

BARN OCH UNGAS EKONOMISKA FÄRDIGHETER

Att lära ett barn hur man använder pengar bör inledas tidigt, eftersom barn redan i mycket tidig ålder får reklaminformation, till exempel under reklampausar mellan barnprogram. Även ett litet barn känner igen varumärken och även ett litet barn kan be sina föräldrar köpa produkten. Förståelsen för konsumtion börjar utvecklas vid 4–6 års ålder och då bör man senast prata om pengar.

FÖRÄLDRARNAS ROLL VID FÖRMEDLING AV FINANSIELL KOMPETENS

Föräldrar kommunicerar färdigheter, kunskaper och attityder till sina barn genom att interagera med dem. Ju mer närhet och interaktion det finns i familjen, desto starkare är föräldrarnas inflytande på attityderna. Föräldrar kan lätt överföra sina syner på risker, konsumtionsbeslut och varumärken, även om vänner naturligtvis också har ett stort inflytande. Undersökningar visar att föräldrarnas inflytande är överraskande långvarigt och kan vara större på unga vuxnas ekonomiska lärande, attityder och verksamhet än skolundervisning och arbetslivserfarenhet kombinerat. Även om ekonomisk kompetens och utbildning förvärvas i vuxen ålder kommer familjens arv från barndomen inte att försvinna, utan kan vara synligt under en mycket lång tid.

Som förälder påverkar du alltså mer än du tror. Det lönar sig alltså att fundera på vilken typ av budskap du vill förmedla. Budskapet förmedlas mer genom de konsumtionsval du gör och vad du gör tillsammans med barnen och familjen, än genom att prata om dem. Ibland verkar det som om saker händer av sig själv, men ju mer vi pratar om övervägandena bakom ekonomiska beslut, desto lättare blir det för barnet att göra smarta val i framtiden.

Föräldrars tips och modell för hantering av ekonomin påverkar också unga vuxnas skuldsättning. Att stärka ekonomiska färdigheter och vad man gör tillsammans med föräldrarna ger barnen bättre förmåga att avstå från det man vill ha och agera mindre impulsivt med inköp. Detta i sin tur hjälper med hanteringen av skulder. Föräldrars engagemang och samarbete med barn är särskilt viktigt. Råd och handledning är inte alltid en entydigt bra sak, ofta ges råd först när man tror att barnet verkligen behöver det. Dessutom räcker det inte endast med kunskap om ekonomi, utan det krävs även färdigheter och positiva attityder till ekonomin.

HUR MAN KAN TALA OM EKONOMISKA SVÅRIGHETER I FAMILJEN

Ibland finns det mindre pengar i familjen, ibland mer. En familj är som ett litet företag där man balanserar med olika ekonomiska utmaningar. Många barn och även unga har ett mycket konkret sätt att tänka på saker, och de kan känna oro över

sådant som föräldrar inte förväntar sig att de skulle oroa sig över. Det är också bra att prata med barnet om det faktum att pengar är ett sätt att uppfylla vissa grundläggande behov men är inte i sig nödvändigt för en persons överlevnad, till skillnad från kontakt med andra människor. Det viktigaste för oss är att vara en del av en familj, att få vänner och att vara tillsammans här i världen. Pengar hjälper oss att göra bra val, sova på en säker plats, köpa mat och kläder och göra saker som är viktiga för oss.

Om familjens ekonomiska situation är stram, ska barnet inte behöva känna skuld eller oroa sig för pengar. Det är inte barnets sak att oroa sig för pengar, även om man tillsammans med barnet övar på att använda pengar. Man bör förklara för barnet varför man använder pengar till mat och inte exempelvis till nya leksaker.

Inför barnets hårda krav har många föräldrar suckat att vi inte har råd att köpa produkten i fråga. I själva verket vill föräldern inte nödvändigtvis köpa produkten i fråga och det kan vara mer användbart för barnet att förstå den rätta orsaken till detta. På så sätt blir det inga missförstånd och barnen får en bättre förståelse för hur familjens ekonomi fungerar. Undersökningar visar till exempel att föräldrars ekonomiska skuldsättning har liten betydelse för barns ekonomikunskaper, men om föräldrarna undvek att tala om ekonomiska frågor hade det en negativ inverkan på den ungas senare användning av kreditkort.

När familjen har tillfälliga eller långvariga ekonomiska svårigheter och barnen är medvetna om dem är det bra att vara öppen om vad som händer och vad den vuxna tänker och tycker om de ekonomiska problemen, men samtidigt också betona familjens säkerhet och den vuxnas ansvar. Detta också på grund av att den ekonomiska välfärden påverkar välbefinnandet på andra livsområden. Barn eller unga kan inte ansvara för familjens ekonomi, men de kanske vill bidra, till exempel genom att erbjuda att sälja onödiga föremål på loppmarknad. Barn och unga är också ofta mycket medvetna om vad som händer i familjen, men de kanske inte vill ställa frågor om de märker att ämnet är svårt för den vuxna.

PENGAR ÄR ETT INTRESSANT SAMTALSÄMNE

Du kan prata med barn om pengar på ett sätt som väcker intresse och nyfikenhet. Intresset å sin sida hjälper barnet att förhålla sig öppet och positivt till saker och uppmuntrar barnet till att lära sig mer. Barn och unga har förmågan att tänka på saker ur en ny synvinkel, och pengar kan vara mer än en symbol för välstånd eller ägande. Vår vardagliga miljö berättar om hur pengar har använts, men även om hur de inte har använts. Vad vi värdesätter, vad vi vill använda pengar på och vad som utgör en lönsam placering för vår miljö och för hållbar utveckling. Du behöver inte ha pengar för att bilda uppfattningar och åsikter om dem. Vi är fria att vara medvetna om och intresserade av de möjligheter som pengar erbjuder.

Att lära sig att använda pengar bör vara kopplat till vardagssituationer, såsom att gå till butiken. Du kan till exempel berätta för barnet att det i butiken finns varor som kan köpas för pengar, men att vi inte har råd med allt, utan måste välja enligt vad vi behöver. Du kan jämföra olika produkter och priser med barnet, och beroende på barnets ålder kan du låta barnet påverka vissa köpbeslut. Det är värt att berätta för barnet var pengarna kommer ifrån och vad de behövs till.

BARN LÄR SIG REDAN FRÅN UNG ÅLDER GRUNDLÄGGANDE FÄRDIGHETER SOM SENARE BLIR EKONOMISKA FÄRDIGHETER

Utvecklingen av barns ekonomiska färdigheter, kunskaper och attityder går hand i hand med andra utvecklingssteg. Det är bra att veta vilka möjligheter barn har att ta till sig dessa grundläggande färdigheter, så att man kan hjälpa barn och unga att bygga en positiv och aktiv bild av sin egen roll som ekonomisk aktör. Redan små barn (4–5 år) kan utnyttja grundläggande färdigheter i informationsbehandling i sitt eget agerande. De följer sin omgivning, bildar sig en egen uppfattning om olika konsekvenser och skaffar information om världen. Barnets sinne är väl utvecklat för att tillägna och lära sig, utifrån barnets egna erfarenheter. Om vi alltså vill att ett barn lär sig grundläggande ekonomiska färdigheter, skulle han eller hon ha en bra möjlighet att pröva och inse själv.

Barnen har utvecklingsmässig beredskap att spara vid ca 5–6 års ålder. I den här åldern kan utvecklingsstegen förbereda dem för att ta till sig ekonomisk verksamhet, och till exempel att få en sparbössa kan bra vara ett lämpligt steg.

När språkutvecklingen fortsätter lär sig barnen att räkna och ta hänsyn till händelsernas kronologiska ordning. Men även vilket språk man talar har betydelse för hur man sparar. Forskning har visat att i språkområden där man använder samma kasus för nuet och framtiden sparar människor mer än i språkområden där framtiden har sitt eget kasus. Detta har förklarats med att det känns lättare att spara när nuet och framtiden ligger närmare varandra även språkligt.

Det är redan möjligt för yngre barn att öva på att ha tålamod och avstå från nöjen, vilket belönas senare. Denna färdighet kräver impulshantering och kan utnyttjas i många olika livsskeden. Det kan också påverka senare arbets- och studieframgångar, eftersom det utan förmågan att vänta är svårt att uppnå de mål som är viktiga för en själv. Pensionsplanering, balansering av skulder och konsumtion, budgetering och sparande bygger alla på förmågan att överväga och vänta som man lärt sig i barndomen. Ett exempel på detta är Walter Mischels berömda marshmallowtest på 1960-talet.

Barnen lär sig bland annat följande, som gradvis bildar de grundläggande färdigheterna i ekonomi:

- vad som är konkret, påtagligt, och vad som är abstrakta tankar och idéer
- samma sak eller föremål kan ha många egenskaper
- man kan hjälpa minnet med olika minnesstrategier
- om jag vill kan jag vänta och få en belöning för det
- olika föremål och saker kan ha en ägare, även om man just då inte har dem eller håller dem i händerna
- jag kan hantera olika känslor
- jag kan lösa problem

Du kan prata med barn om vad de skulle göra om de deltog i en sådan här undersökning:

Forskare besökte förskolan. Barnen fick komma en efter en och prata med en forskare i lekrummet. Barnen erbjöds en marshmallow, men de fick också veta att om de lät den vänta skulle de få två marshmallows senare.

Om du övar med barnen på att vänta kan du göra uppgiften lättare på följande sätt:

1. Placera en marshmallow (eller något annat önskat föremål) utom synhåll.
2. Gör upp en plan över vad man ska göra om lusten att äta marshmallowen ökar, genomgång av om-så-situationen.
3. Vad man kan göra medan man väntar. Röra på sig, sjunga, prata, hjula? Fysisk aktivitet avleder uppmärksamheten.

VAD MOTIVERAR BARN ATT LÄRA SIG?

Barn lär sig många attityder och värderingar från sina föräldrar som de ännu inte kan utnyttja på grund av sin ålder men som utgör grunden för lärande och handling i framtiden.

De kan också öva konkreta färdigheter genom lek och fantasi. En viktig sak är känslan av det egna kunnandet. Då litar barnet på att hon eller han kan lära sig och känner sig framgångsrik. Intresset för ämnet som barnet ska lära sig är också relevant för lärandet, samt att lära sig självständigt och få positiv interaktion. Det är viktigt att barnen själv deltar i hanteringen, förvaltningen och sparandet av pengar. Undersökningar visar att delaktighet ökar den positiva inställningen till sparande och leder till mer sparande på lång sikt.

Vad är då ett aktivt föräldraskap när man vill lära barnen om ekonomisk välfärd? Föräldrar är till mest hjälp när de lär barnet till exempel att hantera sin egen veckopeng, följa ett bankkonto, göra inköp och utvärdera sina val efteråt. Det lönar sig också att prata om hur även små belopp kan sparas, och att kontinuiteten är viktigare än slutresultatet, särskilt när man övar på de första ekonomiska färdigheterna.

HJÄLP BARNET ATT LÄRA SIG VÄRDET AV PENGAR OCH ÖVA PÅ EKONOMIHANTERING

När ett barn vänjer sig vid att själv köpa saker och ansvara för en liten summa pengar, får han eller hon möjlighet att pröva och fatta både förnuftiga och mindre förnuftiga beslut. Att tjäna en liten summa pengar på hushållsarbete hjälper till att uppfatta förhållandet mellan tid och pengar.

Sparande är en vana vars lärande från tidig ålder har en stor inverkan på hur lätt det är att spara i vuxen ålder. Du kan hjälpa barnet att ställa upp sparmål och vänta med att köpa till exempel en leksak som barnet har sett fram emot, genom att lära barnet effektiva strategier om sparande. Om ett barn vill ha en skateboard som födelsedagspresent kan han eller hon till exempel besöka de närliggande skateparkerna i förväg eller själv designa ett mönster för skateboarden.

En veckopeng eller ett annat regelbundet sätt att tjäna pengar är till nytta eftersom det endast genom praktik som det är möjligt att lära sig konkreta färdigheter. Det är också viktigt att göra misstag i kort- och långsiktiga val i sparande. Det enklaste sättet att göra detta är att ge barn möjligheter att ofta tjäna små mängder fickpengar. Större summor gör det möjligt för dem att inte behöva göra några val eller överväga sina behov och önskemål.

HUR TILLÄMPAR BARN I OLIKA ÅLDRAR EKONOMIKUNSKAPER?

Följande är viktiga steg i barnets utveckling vad gäller ekonomiska färdigheter relaterade till åldern. Barn med tidig erfarenhet av att använda pengar kan också röra sig snabbare genom dessa utvecklingsperioder.

4–7 ÅR

- Barnet tar hand om små uppgifter och kommer ihåg en stund, tänkandet är fortfarande konkret.
- Lär sig att vänta och kontrollera impulser i enkla uppgifter.
- Tycker att "den som hade något först" är ägaren till saken eller föremålet.
- Börjar småningom tänka att även idéer kan ägas.
- Läger märke till i vilken ordning saker händer.

Barn i denna ålder kan fråga vilken färg sparkontot har, att förstå dess syfte är fortfarande en utmaning. Det är också lätt för ett barn att tro att om man sätter in pengar på ett sparkonto så innebär det att man förlorar dem. Barnet börjar dock utveckla grundläggande sparstrategier och kan spara till kortsiktiga mål (dagar, en vecka). Så småningom (5–6 år) kan barnet berätta vilka fördelar sparande medför och kan spara under längre perioder (veckor, månader).

Man kan till exempel räkna mynt med barn och bekanta barnet med vad konkreta pengar är. En bra källa till motivation för

barnet kan också vara en gemensam, bekväm inköpsresa eller ett besök på banken tillsammans med en förälder. Barnet tillägnar sig färdigheter och stärker samtidigt sätten att göra saker tillsammans. Ta barnet med till matbutiken, låt barnet jämföra och fatta beslut, prata om vad du baserar dina val av produkter på, gör en inköpslista i förväg och visa hur du genom planering kan undvika impulsköp och skaffa det du verkligen behöver.

I den här åldern förstår barnet redan att pengar kommer i många olika former, som sedlar och mynt, på bankkort och på nätet. Barnet inser också att penningformerna har utvecklats med tiden. Därför är det viktigt att berätta för barnet att förändringen är kontinuerlig och att pengarna i framtiden kan vara i former som vi ännu inte kan föreställa oss. Barnet kan också lära sig att räkna pengar och växelpengar. Barnet kanske också vet att det finns olika valutor i olika länder som kan växlas på olika platser.

8–10 ÅR

- Kan träna sitt minne, bland annat med hjälp av repetition och namngivning, men behöver fortfarande hjälp av en vuxen med det.
- Impulskontrollen har blivit bättre.
- Märker att andra kan ha olika åsikter och synsätt.
- Förstår att man inte alltid har föremål och idéer i sin ägo fastän man äger dem.
- Räknar siffror och kan prata om framtiden.
- Vet i vilken ordning saker händer.

Barnet förstår redan hur man kan spara på olika sätt och fördelarna med sparande, till exempel att ett sparkonto hjälper till att uppnå sparmålen. Det är bra att prata med barnet om hur man kan skjuta upp tillfredsställelsen och priset, och även njuta av väntetiden. Det är nu möjligt att göra de första längre sparplanerna, eftersom barn också kan föredra att spara i stället för att spendera och kan spara till långsiktiga mål (månader, år). Låt oss göra sparandet roligt, och se till att barnet också kan konkret se hur besparingarna ökar, oavsett om det är fråga om en tyngre sparbössa eller det egna sparkontot. Det är också intressant att prata om vad annat man kan spara än pengar (t.ex. Pokémon-kort, energi, naturresurser).

Som förälder kan du också prata med barnen om hurudana värderingar du har i anknytning till pengar och fråga dem vad de tycker om dessa värderingar. Det är nu möjligt att mer ingående diskutera skillnaderna mellan lust, behov och önskemål.

Tips för diskussion:

Vad finns det för olika ord som betyder pengar? Kan man rita en bild på pengar? Var gör man pengar och hur säkerställer man att de är officiella, riktiga pengar?

Övning:

Rita två varukorgar på ett papper. I ena korgen ska ni lägga de saker som behövs. I den andra lägger ni vad ni vill ha men som inte är absolut nödvändigt. Låt barnet föreslå varor för båda varukorgarna.

Är allas önskemål och behov desamma? Denna reflektion hjälper barn att fatta konsumtionsbeslut. Det är först i denna ålder som barnen förstår att syftet med reklam är att få dem att köpa produkter. Barn kan också förstå hur olika känslor är förknippade med sparande. Det är bra att diskutera hur olika annonser, rabatter, varumärken, vänners erfarenheter, sociala medier och kampanjer påverkar våra känslor och vad vi gör. Det är bra att tillsammans med barnet tänka på sätt att hålla fast vid sina egna mål och undvika slöseri och fundera över vad som är nödvändigt och vad som är s.k. lyx.

Barnen börjar så småningom förstå på vilka olika sätt vi får pengar på (gåvor, att vinna, i utbyte mot arbete, kanske hushållsarbete). Att tjäna pengar hjälper till att uppskatta och hantera pengar, samt att ta beslut som berör pengar. Genom att tjäna är det möjligt att stärka självständigheten, känslan av framgång och belåtenheten.

I den här åldern börjar barnen redan vara mer medvetna om hurudana resurser andra har till sitt förfogande och vad till exempel vänner har råd med. Därför är det också bra att prata om hur man på ett smart sätt kan göra det möjligt för alla att delta utan att pengar blir en stötesten. Pengar kan också användas för goda ändamål, och sparmålet kan vara att hjälpa samhället.

11–14 ÅR

- Abstrakt tänkande utvecklas, förstår möjliga händelser.
- Använder minnesstrategier självständigt.
- Kan använda information för att genomföra komplexa uppgifter.
- Kan kontrollera impulser i komplicerade situationer.
- Kan ta hänsyn till andras synvinklar och åsikter.
- Kan förhandla, övertyga och förstå tidsangivelserna för det förflutna, nuet och framtiden.

I den här åldern förstår barnen att man med hjälp av ett sparkonto kan uppnå både kort- och långsiktiga mål. De kan också kombinera information om ekonomisk förvaltning och sparande, och de vet hur man beräknar och planerar budgetar för att främja sparmålen. När barnet kan räkna procent kan ni också fastställa ränteprocenten på sparande. Om barnet sparar sina egna pengar till ett större inköp kan ni tillsammans räkna räntan så att även sparmålet nås snabbare.

Barnen förstår redan att penningformerna och sätten att betala förändras hela tiden. Barn kan också beräkna valutaomvandlingar och förstår att värdet på en valuta kan ändras med tiden. När skulle det vara en lämplig tid att växla exempelvis euro till dollar? Många kan också vara intresserade av vad finansteknik är och hurdana tjänster den medför. Tekniken gör det möjligt att spendera och låna med bara ett klick, men gör ansvarsfull konsumtion svårare.

Tips för diskussion:

Be barnet att föreställa sig en situation där han eller hon har sparat under en lång tid för att kunna köpa något specifikt och är äntligen redo att köpa det. Hurudana känslor väcker detta i barnet i den stunden, och hurudana senare?

Övning:

Du kan ge denna uppgift till ett barn när barnets födelsedag närmar sig. Man lär sig bäst när görandet har ett konkret syfte och mål.

Varför inte planera budgeten för din egen födelsedagsfest? Planera vilken typ av fest det blir, var den hålls, hurudan servering och hurudana dekorationer det finns på festen, vem du skulle bjuda in och vad du skulle använda pengar på. Sök priser på nätet så att din budget blir så noggrann som möjligt.

Tips för diskussion:

Kopplingen mellan arbete och pengar är redan tydligare för barn i denna ålder. Du kan till exempel visa barnet ditt lönekvitto och berätta vad det syns på det. Vad är skatter och arbetspensionsavgifter, vad är nettolön och vad är bruttolön? Det är bra att förstå dessa saker redan när det är dags för det första sommarjobbet eller den första praktiken.

Övning:

Barnet kan ges till exempel följande uppgifter och sedan kan ni tillsammans prata om huruvida en tanke om ekonomin har ändrats eller preciserats i och med dem.

- Köp från två butiker och jämför priser.
- Gör en veckobudget, vad är det med det.

15–18 ÅR

Att stödja ungas ekonomiska kompetens är viktigt, särskilt i detta skede då man redan har grundläggande kunskaper och färdigheter, men möjligheterna till att självständigt använda pengar kanske fortfarande är begränsade. Den unga börjar i allt högre grad fatta egna beslut och pröva sin egen förmåga. Till unga i gymnasie- eller yrkesskoleålder kan man redan mer öppet tala om föräldrarnas egen ekonomiska situation. Föräldrarna kan berätta för unga om sin lön och hurdana summor det handlar om. Det kan verka som mycket pengar för en tonåring nära vuxendomen. För att belysa verkligheten kan föräldrarna sedan gå igenom familjens utgifter med den unga. Hur mycket det går åt per månad på boende, mat, bil och annan mobilitet och på andra obligatoriska utgifter, samt hur föräldrarna sparar pengar. Det här lär den unga känsla för proportioner och att förutse utgifter.

Det skulle också vara bra att prata med de unga om vad som händer om man inte har besparingar och det uppstår oväntade utgifter. Det är bra att skapa sig en bild av varför människor lånar pengar och vad detta kostar, vilka risker lån kan innebära och vad som är ett bra lån. När unga funderar på hur de ska finansiera sin egen framtid och sina studier är de ofta intresserade av att veta hur de kan finansiera sina studier, t.ex. vad ett studielån är och hur det skiljer sig från andra lån.

Tips för diskussion:

Det är också möjligt att bli bedragen på pengar. Hur känns det? Hur kan man skydda sig själv? Vad är förfälskning av pengar eller penningtvätt? Vad kan man göra när man har blivit utsatt för svindel eller identitetsstöld? Vad är nätfiske?

Övning:

Bekanta er tillsammans med banken och de tjänster som banken erbjuder. Varför finns det olika bankkort? Vad är skillnaden mellan att spara och att placera? Vilka är riskerna med att placera, och vilka är fördelarna? Människor har olika behov och förmågor att hantera risker, och det är bra att prata om dem också. Ni kan till exempel fundera över placeringsobjekt och huruvida den unga själv kan göra en liten placering.

ATT HANTERA MINDERÅRIGAS ÄRENDEN PÅ BANKEN

Vid hanteringen av ett barns ekonomi fungerar föräldrarna vanligtvis som vårdnadshavare för sitt minderåriga barn. Föräldrarna ska ta hand om barnets bankärenden tillsammans eller så kan den ena föräldern befullmäktiga den andra att agera på egen hand för dennes räkning med fullmakt. Banken hjälper till att fylla i en fullmakt med vilket barnets föräldrar kan bemyndiga varandra eller någon annan (t.ex. mor- eller farföräldrar eller fadder) att hantera de viktigaste och vanligaste bankärendena för en minderårig.

Uträttandet av minderårigas bankärenden varierar något beroende på om barnet är under 15 år eller mellan 15 och 17 år.

Intressebevakning som grundar sig på minderårighet upphör när barnet fyller 18 år. Då upphör föräldrarnas rätt att använda barnets konto och enbart personen som fyllt 18 år har rätt att använda kontot. Samma gäller rättigheter att använda kontot som föräldrarna beviljat andra personer.

BARN OCH UNGAS DAGLIGA ÄRENDEN

KONTOÖPPNING

När en kundrelation öppnas för en minderårig behövs ett gällande pass eller identitetskort, samt båda föräldrarnas samtycke. För en ensamstående förälder räcker det med ett intyg om ensam vårdnad. Om barnet varken har ett pass eller ett identitetskort kan kundrelationen och ett konto öppnas i varje fall. Om den minderåriga beviljas ett kort eller ges bankkoder, behövs pass eller identitetskort.

Med fullmakt kan också endast den ena föräldern öppna ett konto. Fullmakten ska undertecknas elektroniskt med bankkode. Utöver varandra kan föräldrarna också befullmäktiga en annan person, till exempel en mor- eller farförälder eller fadder, att öppna ett konto för en minderårig. Man behöver inte sätta in pengar i samband med att man öppnar ett konto.

Föräldrarna tillsammans, eller den ena föräldern med fullmakt av den andra, beslutar också om att säga upp en minderårigs konto.

Båda föräldrarna har också vanligtvis dispositionsrätt till barnets konto, och det är möjligt att visa kontot i båda föräldrarnas nätbank. När kontot öppnas eller fullmakten fylls i anges vem som kan använda barnets konto. Till exempel följande kan ha dispositionsrätt till en minderårigs konto:

1. båda föräldrarna separat,
2. endast en förälder,
3. den minderåriga eller
4. en annan person.

I regel beslutar föräldrarna tillsammans även om 15–17-åringars medel, med undantag för de medel som den unga själv har tjänat, till exempel förvärvsinkomst från sommarjobb, stöd som utbetalats till den unga eller dagpenning för beväring. För sådana medel kan en 15–17-åring också öppna ett konto ensam, beställa ett kontokort eller öppna en nätbank.

Läs mer om att öppna ett konto: www.saastopankki.fi/sv-se/konton-kort-och-betalningar/konton/konto-till-barn

BETALKORT OCH NÄTBANKSAVTAL

Avtalande om betalkort och bankkoder, inklusive avslutande av tjänster, kräver samtycke av båda föräldrarna.

Barn och föräldrar skriver alltid under nätbanksavtalet på kontoret. En elektroniskt signerad fullmakt av den ena föräldern kan dock godkännas.

Beställningen av ett betalkort och undertecknandet av avtalet görs vanligtvis även på kontoret, men det kan även beställas utan besök på kontoret, till exempel via kundtjänsten. I detta fall undertecknas kortavtalet antingen i nätbanken eller i en elektronisk signaturtjänst.

I regel kan ett Visa Debit Online-kort beviljas minderåriga som är 10 år eller äldre, och även för minderåriga som är yngre än detta efter föräldrarnas övervägande. Kortet ska utfärdas i den minderåriges namn och kortavtalet undertecknas gemensamt av barnet, barnets föräldrar tillsammans eller den ena av dem med fullmakt från den andra.

Utfärdandet av kort och bankkoder till en minderårig förutsätter att den minderåriga identifieras och dennes identitet kan verifieras utifrån ett giltigt pass eller identitetskort. Den vårdnadshavare som sköter ärendet i banken ska också identifieras med hjälp av pass eller identitetskort. Dessutom ska den minderåriges kunduppgifter uppdateras.

Kort och tillhörande PIN-kod som utfärdats till en minderårig kan skickas hem till barnet, förutsatt att han eller hon har identifierats på kontoret i samband ansökan om kortet och hans eller hennes identitet har verifierats. Om kortet till exempel har beställts via kundtjänsten skickas PIN-koden hem och kortet kan hämtas från kontoret.

När du ger ditt barn ett eget kort ska du komma ihåg att du som förälder ansvarar för att lära barnet använda kortet och banktjänsterna på ett säkert sätt. Kom ihåg:

- Som förälder kan du följa användningen av kortet från din egen nätbank.
- Det är viktigt att ställa in bruksgränser och geografiska gränser för kortet. Under semesterresor kan användningsområdet tillfälligt utvidgas.
- Nätbutiksbetalningar kan hindras separat från kortet.
- Även automatuttag kan vid behov blockeras, och kortet kan då endast användas för betalning.
- Det är en bra idé att gå igenom säker förvaring av kortet med ditt barn. Till exempel ska PIN-koden och kortet inte förvaras på samma plats. Dessutom får kortet eller dess uppgifter inte överlämnas till en annan person. Att beskriva kortet på sociala medier innebär att man vidarebefordrar kortuppgifter, och det ska man inte heller göra.
- Om kortet förkommer eller blir i en automat ska du omedelbart spärra kortet genom att ringa till numret 020 333. Ansvar för användningen av kortet upphör först efter att det har anmälts som försvunnet.

BANKKODER

I regel kan bankkoder öppnas för minderåriga som är 15 år eller äldre, och även för minderåriga som är yngre än detta efter föräldrarnas övervägande. Man bör omsorgsfullt gå igenom med den unga vad man kan göra i mobil- och nätbanken och hur man kan identifiera sig med bankkoder även i andra tjänster än i Sparbankens mobil- och nätbank. Föräldrarna bör också påminna om att nätbankskoder också behövs för inköp i webbutiker.

Med bankkoder kan den unga även göra andra nyttiga saker:

- Kontakta sin egen bank och boka en tid på kontoret.
- Enkelt och tryggt sköta ärenden med olika myndigheter (bland annat [kela.fi](https://www.kela.fi), [vero.fi](https://www.vero.fi), adressändring till Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata).
- I många webbutiker kan man betala sina inköp direkt genom att logga in på nätbanken.
- Identifiera sig med den säkra betalningstjänsten online när man betalar med ett kort.

ATT SPARA OCH PLACERA FÖR BARN

Man bör börja spara åt sitt barn så tidigt som möjligt. Barnets 17 första år går snabbt, och snart är det dags att fundera på hur man ska ha råd med körkort, studier eller den första bostaden. Beslut om sparande och placering för minderåriga fattas gemensamt av föräldrarna. Även i detta fall kan en av föräldrarna befullmäktiga den andra med en specificerad fullmakt att agera på egen hand och göra ändringar i placeringarna.

FONDSPARANDE

Om man vill ha möjlighet till avkastning på pengarna kan man överväga att spara i en fond. Till barnet kan månatligen överföras medel till barnets eget konto, från vilket fondsparandet automatiskt roterar till det objekt som ni har valt. När man sparar för barn genererar även små sparbelopp stort kapital på lång sikt. På en lång placeringshorisont betonas ränta på ränta-fenomenet där upplupen avkastning börjar generera avkastning och förmögenheten ökar mer effektivt. Tack vare ränta på ränta-fenomenet genererar till exempel en månatlig besparing på 50 euro mer än 20 000 euro under 20 år med en årlig avkastning på 7 procent!

Tips! Det lönar sig att färdigt tänka ut ett mål, till exempel ett belopp som barnet har samlat in när han eller hon är 25 år, som en del av inköp av egen bostad. På detta sätt konkretiseras sparmålet och är lättare att uppnå. Sparbeloppet kan naturligtvis ökas eller minskas under årens lopp.

AKTIESPARANDE

Om man vill placera direkt i aktier för barnet öppnas det ett värdeandelskonto för detta ändamål. Det är skäl att övervaka direkta aktieplaceringar och vara intresserad av målföretagen. Det är också viktigt att komma ihåg spridning såväl geografiskt, per bransch och tidsmässigt.

SPARFÖRSÄKRING

Det lönar sig att också läsa om sparförsäkringen. Du kan välja fonder eller färdiga kapitalförvaltningslösningar för en sparförsäkring från Sparbankens utbud, och till exempel kan överföring av pengar från en fond till en annan inom försäkringen ske utan kostnad. Avkastningen på placeringsobjekten beskattas inte heller när objekten byts ut. Minimibeloppet per månad kan fördelas på flera fonder inom sparförsäkringen.

DONATION

Ett barn kan få penninggåvor av såväl föräldrar som andra närstående. En gåvogivare får ge en skattefri gåva på mindre än 5 000 euro vart tredje år eller 138 euro per månad till samma gåvomottagare.

Gåvoskatt ska betalas för en gåva i enlighet med gällande lagstiftning. Från och med den 1 januari 2017 ska skatt betalas om gåvans värde är 5 000 euro eller mer. Mottagna gåvor ska anmälas till skattemyndigheten på eget initiativ. Föräldrarna ansvarar för skattedeklarationer som gäller beskattningen av barn. Kontrollera alltid skattemyndighetens webbplats för aktuell information.

Om det är fråga om en betydande donation ska man ansöka om en ställföreträdande för intressebevakaren/föräldern hos Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata så att man kan ta emot gåvan. Betydelsen ska bedömas från fall till fall. Exempelvis kan en donation på över 20 000 euro anses vara betydande, eftersom en förälder är skyldig att upprätta en årsredovisning för Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata för tillgångar på över 20 000 euro.

Till barn kan också doneras fondandelar eller aktier med gåvobrev. Barnets föräldrar tar emot gåvan å barnets vägnar. Ett gåvobrev fungerar som en åtkomsthandling som givaren levererar till banken. För upprättandet av ett gåvobrev är det bra att anlita en expert, till exempel bankens jurist. Gåvans beskattningsvärde samt anskaffningsvärdet för mottagaren utgörs av de donerade placeringsobjektens marknadsvärde vid tidpunkten för donationen.

En försäkringsgåva kan genomföras genom att ingå ett försäkringsavtal i barnets namn eller genom att registrera den minderåriga som förmånstagare för försäkringens sparbelopp. Vem som helst kan ingå ett försäkringsavtal i eget namn i vilket förmånstagaren är ett minderårigt barn. Med förmånstagare avses den person till vilken försäkringsersättningen utbetalas när försäkringen förfaller eller vid dödsfall. Om försäkringens förfallodag fastställs exempelvis till den tidpunkt då barnet fyller 18 år, kan försäkringsersättningen påverka andra förmåner, såsom studiestöd eller bostadsbidrag.

SJÄLVSTÄNDIGA UNGAS PENNINGÄRENDEN

I tonåren börjar den unga tillbringa mer och mer tid utanför hemmet och går till exempel på kaféer och biografer. Penningärenden kan dock vara förvirrande för unga. Det lönar sig alltså att tillsammans med den självständiga unga öva på att använda till exempel betalkort och nät- och mobilbanken samt betala fakturor.

Föräldrarna bör tänka på dessa år och barnets intressen redan i förväg. Vilka behov kan uppstå i framtiden och hur kan man förbereda sig för dem, till exempel genom att spara?

Läs mer om ungas penningärenden:
www.saastopankki.fi/sv-se/ungas-ekonomi

EN TONÅRING KAN SPARA SJÄLV

Tonåringar börjar ofta ha mer och mer egna pengar, och de får sannolikt sin första arbetslivserfarenhet och lön. Inkomsterna kan också utgöras av till exempel konfirmations- eller examensgåvor. I detta skede bör föräldrarna hjälpa den unga som håller på att lära sig använda pengar att planera sin ekonomi på lång sikt. Det är bra att överväga olika alternativ för att placera eller spara, till exempel de första lönestömsinkomsterna.

Om den unga har upplupna besparingar och placeringar är det värt att ha en gemensam plan för att hantera även dessa. Du kan få hjälp med diskussionen om olika placeringsalternativ från din egen bank, och ibland kan det vara förnuftigt att boka ett gemensamt möte på banken för placeringsrådgivning där hanteringen av sparande och placeringar diskuteras med en expert.

BSP-KONTO

Ett av sparalternativen är ett BSP-konto avsett för 15–44-åringar, där man kan spara pengar man själv förtjänat från 15 års ålder. Insättningsräntan på BSP, det vill säga bostadssparkonto är högre än vanligt, och när den unga har sparat minst 10 % av bostadens köpeskilling kan han eller hon få ett BSP-lån för den återstående delen.

Ett BSP-konto kan öppnas av en 15–44-åring som inte tidigare har ägt 50 % eller mer av en bostad. En minderårig ska ha egna inkomster för att kunna öppna ett BSP-konto. Ett intyg om inkomsterna ska lämnas in årligen hos banken.

Pengar sätts in på BSP-kontot varje eller var tredje månad. Oavsett metod ska sparbeloppet vara minst 150 euro inom tre månader – dvs. inom ett kvartal. Den unga kan alltså börja bostadsspara med 50 euro i månaden! Det maximala sparbeloppet kan vara antingen 1 500 euro per månad eller 4 500 euro var tredje månad.

Insättningar görs under minst åtta kvartal. Som snabbast uppfylls målet alltså på två år. Spartiden behöver dock inte vara enhetlig, utan man kan hålla lediga perioder om det behövs.

Det finns ingen bortre tidsgräns för BSP-sparande, men kontots tilläggsränta utbetalas endast för de fem första insättningsåren. BSP-sparande binder aldrig den unga till att köpa en bostad, utan man kan avbryta avtalet om man så vill.

Fördelarna med ett BSP-konto:

- bra och skattefri ränteavkastning
- 1 % ränta på insättningen
- dessutom betalar vi retroaktivt en tilläggsränta på 2–4 % om du uppfyller BSP-kontots villkor, dvs. når sparmålet och köper en bostad. Tilläggsränta betalas för det år då kontot öppnas och för de följande fem åren. Tilläggsränta betalas på högst 10 % av bostadens köpeskilling.
- den ränta som betalas på besparingarna är skattefri
- räntan och tilläggsräntan räknas in i sparbeloppet
- lägre låneränta och statens stöd.

Läs mer om BSP-kontot: www.saastopankki.fi/sv-se/konton-kort-och-betalningar/konton/bsp-konto

STUDIELÅN

Studier kan finansieras på många olika sätt. Du kan ta hjälp av studiestöd och bostadsbidrag. Utöver detta kan du också ansöka om studielån. Studielån hjälper den unga att fokusera helt på sina studier – och således att utexamineras snabbare och börja tjäna pengar.

Statsborgen som beviljas av FPA fungerar som säkerhet för studielån och den unga behöver ingen annan säkerhet för att beviljas ett lån. Den unga ska först ansöka hos FPA om ett beslut om statsborgen, varefter han eller hon kan ansöka om ett lån i sin egen bank.

Man bör alltid påminna den unga om att alla lån måste betalas tillbaka. Återbetalningen av studielånet börjar först efter att studierna har slutförts.

Läs mer om studielån:
www.saastopankki.fi/sv-se/lan/studielan

Tips! Det är också mycket viktigt att diskutera det med den självständiga unga om situationer när pengarna inte räcker till. Det är bra att gå igenom olika kredittyper, såsom delbetalning, konsumtionskredit och kreditkortsbetalningar.

BUDGET

Det lönar sig för unga att lära sig att budgetera sina egna inkomster och utgifter och, viktigast av allt, att inkludera sparande som en del av sina rutiner. För budgetering och uppfölj-

ning av utgifter är det bra att utnyttja olika verktyg, antingen i mobilen, Excel eller med hjälp av penna och papper. Använd budgettabellen på denna sida eller använd tabellen för att göra din egen budgettabell.

Inkomster	Månad	År
Lön		
Bidrag / stöd		
Studielån		
Övriga inkomster		
Totalt		
Återkommande utgifter	Månad	År
Boende (hyra/låneamortering + vederlag)		
Elräkning		
Vattenfaktura		
Internetfaktura		
Telefonräkning		
Appar/streamingtjänster		
Försäkringar		
Övriga fakturor		
Totalt		
Övriga låne- och kreditkostnader	Månad	År
Studielån		
Kreditkort		
Annat lån eller annan kredit		
Totalt		
Sparande	Månad	År
Sparkonto		
Fonder		
BSP-konto		
Övriga placeringar		
Annat sparande		
Totalt		
Övriga utgifter	Månad	År
Matbutik		
Restauranger, kaféer, osv.		
Biljetter		
Bilutgifter		
Evenemang		
Shopping		
Övriga utgifter		
Totalt		
Resultat		

Vår kundtjänst hjälper dig på
0100 5656
må–fr 8–18

Samtalskostnad: 1lna/msa